

Egy lehetséges skandináviai magyar irodalmi fordítói m helyr 1

A skandináviai magyar irodalmi és művészeti műhely kialakítását és egyféle kulturális hid-folyamatos működtetését másfél évtizede vállalja az Ághegy folyóirat. Szerkesztőjeként, a folyóirat köréhez tartozó több mint fél ezer alkotót számláló virtuális közösségünkre gondolva, elérkezettnek látom az időt a skandináviai magyar-svéd, magyar-norvég, magyar-finn, magyar-dán és a jövőben lehetséges magyar-feröeri irodalmi fordítói műhely fokozatos kialakítására. Ennek szükségességét feltehetően senki sem vitatja. Szervezését a későbbiekben akár a Magyar-, vagy a Svéd Írószövetség vállalhatná, hiszen az Ághegynek, a skandináviai magyar irodalmi és művészeti, anyagi támogatás nélkül csodával határos módon élő folyóiratnak a kezdeményezésen túl nincs más lehetősége. De az induláskor kitűzött céljának megfelelően a skandináviai magyar irodalmi múlt feltárásával, az előttünk járók emlékezetével és tervezett tíz kötetébe foglalt számaival mintegy antológiát alkotva segíthet abban, hogy fordítóink az eddigieknél is tudatosabban vállalják hidszerepüket és közvetítsék a magyar irodalom kiemelkedő alkotóinak munkáit, a skandináviai irodalmi élet bensőséges ismeretével segítsenek a svéd, a dán, a norvég és a finn irodalom tolmácsolásában, népszerűsítésében.

A kezdetekre visszatekintve érdemes volna tanulmányt szentelni a magyar irodalmat közvetítő skandináviai fordítóknak, és azoknak a magyar vagy magyar származású fordítóknak is, akik az anyaországban munkálkodtak. Külön fejezetet érdemelnének azok, akik a befogadó ország nyelvét alaposan elsajátítva, ott helyben vállaltak és vállalnak irodalmi fordításokat. A svédek például annyira becsülik őket, hogy az Írószövetségbe teljes jogú tagként befogadják a fordítókat is.

Visszatekintve olyan alkotók sorával találkozunk, akiknek munkásságát még nem vagy még nem elége ismerjük. A múlt század elejéről Leiffer Béla, Pándy Kálmán, Lotz János nevét említi egyik, a nyugati emigrációban élő magyar alkotók munkáinak összegyűjtését javasoló Sall László. És a Svéd Akadémia fordítói díját elnyert Csatlós Jánosét. De az ismeretlenség homályában voltak még az olyan alkotók, mint Faludi Iván, Fonyódi István, Fried Hédi, Gilice Zsuzsanna, Ghleichmann Gabi, Stefan Westlund, (Gyóni István), Harrer Gábor, Hont Gábor, Kátai Zoltán, Kádár Péter, Kató János, Luk Ács Stefan, Langer (Jó) Sophie, Márky Ildikó, Mészáros Gabriel, Nalberg Zoltán, Pándy Kálmán, Sára Erzsébet, Svéd Ferenc, Szabó Petra, Szüts Gábor, Vörös Márton, Zichy Aladár, Zekeli Piere, Zurbej Magda, Göndör Ferenc, Hámori László, Ladó József, Libik György, Markó Zsuzsa, Müller Teréz, Szende István, Böhm Tamás, Roth Imre, Eggens Magda, Lagerkrantz Rose, Grünfeld Benny, Michael Ben-Menachem, Nora Dekanic, Susanne Berglind, Peter Csihás... És sokan mások. Mindannyian, ha többnyire svéd nyelven írtak is, valamiként, fordításokkal is hozzájárultak származásuk helyének, kultúrájának és nyelvének, a magyar szülőföldnek a népszerűsítéséhez.

Az Ághegy külön figyelmet szentel Thinsz Géza munkásságának. És a folyóiratunk kezdeteinél bábáskodó Mervel Ferencnek, aki skandináviai nyelvek birtokában, több fordításkötetet szerzőjeként példamutató módon még a feröeri irodalom tolmácsolásáról

sem feledkezett meg. Kiemelkedő többek között Szente Imre fordítói munkássága. Az általa fordított Kalevala különleges értékét emeli, hogy egyedülálló biztonsággal használja a tizenötödik magyar magánhangzót, a zárt ë-t. Hjalmar Söderberg Jézus regényének fordítása pedig a közel ötven kötetnyi Ághegy Könyvek sorozat jelentős olvasmányos darabja. És a jó emlékezetünkben élő norvégiai magyar költőről, Sulyok Vincéről sem feledkezünk meg. Számos versfordítása mellett, norvég nyelven írt magyar történelme ma is hídépítésünket szolgáló kiváló munka.

Külön fejezetet érdemelnének mindazok, akik fordítói munkájukkal párhuzamosan valamely skandináv ország nyelvén regények, tanulmánykötetek, verseskötetek szerzői. Solymossy Olivér, Kádár Péter, Klein Georg/György, a több nyelvből több nyelvre fordító Kemény Ferenc, Márky Ildikó, Neufeld Róbert, Gellert Tamás, Pfeiper Iván, Paulovkin Boglárka, Tóth Kálmán Attila, Molnár István, Bartha István, Hegyi Éva, Neufeld Róbert, Lőrinczi Borg Ágnes, Gaál Zoltán, Shapira Székely Zoltán, a dániai Jehrbo Emese és Pető Tünde. És még sokan mások nevével bővíthetnénk a két vagy több nyelven alkotó skandináviaiak sorát. Neufeld Róbert például svédnyelvű közgazdasági témájú szakkönyvek mellett regényt és verseket is írt.

Külön csoportba kívánkoznak svédországi szakdolgozatok szerzői: Solymossy Péter, Lajos Attila, György-Ullholm Kamilla, B. Szóke Anália, Dr. Kádár György, Larsson Mária, Lindqvist Judit Krisztina, Straszer Boglárka és olyanok, akik nem szerepelnek az Ághegy skandináviai országokban élő magyar alkotók névsorában. Magam is két kisebb verskötet fordítójának mondhatom magam. Werner Aspeström: Jégjelentés és Tomas Tranströmer: A nagy rejtély kötetekkel próbáltam közelebb jutni a svéd költészet sajátos világához.

A hivatásos fordítók névsorát sem lehet teljességgel felsorolni, nevük szerepel vagy szerepelt ugyan a Svéd Írószövetség tagjainak listásán (Rosemberg Ervin, Ortman Mária és mások), de már nem, vagy ritkán vállalnak munkát. Egy az világhálón található régi magyar-svéd fordítók betűrendes nyilvántartásban ez a névsor olvasható: Bo Carpelan, János Csatlós, Gunnar D. Hansson, Folke Isaksson, Valdemar Langlet, Ildikó Márky, Maria Ortman, Ralf Parland, Ervin Rosenberg, Géza Thinsz, Victor Emanuel Öman.

Van mit számba vennünk. Nevek sokaságát gyűjthetjük egybe, amikor javasolt fordítói műhelyünk lehetséges tagjaira gondolunk. Azokét is, akik nevével találkoztunk már eddig.

Két, figyelemreméltó csoportosulást tartunk számon, amelyben eredményesen dolgoznak.

1. Ove Berglund, hetedik esztendeje saját kiadóval, előbb magyar klasszikusokat (Babits, Mihály, József Attila, Radnóti Miklós, Kosztolányi Dezső, Weöres Sándor) jelentetett meg magyar ismerőseinek nyersfordításait véglegesítve, kisebb köteteket kiadva. Munkáságáért elnyerve a Falvak Kultúrájáért Alapítványa keretében működő lovagrend kitüntetését, a Magyar Kultúra Lovagja címet. A jelenkoriak tolmácsolásától elzárkózott, de aztán személyes ismeretség révén Kányádi Sándor verskötetet és egy gyermekversfüzetet (A kíváncsi hold) is megjelent kiadójánál. Legutóbb pedig Karinthy Márton Ördöggörcs című könyvét jelentette meg svéd nyelven a Magyar Könyv-alapítvány támogatásával. A kezdeményezők Moritz László, az Ághegy-Liget Baráti Társaság alelnöke és neje Livia voltak, akik a stockholmi magyarok köréből megnyer-

Ligeti Pál számítógépes rajza

ték nyersfordítói munkára a könyv előszavában is szereplő Imreh Mártát, Sántha Juditot, Sall Lászlót, Fenyő Györgyöt, Thiringer Klárát és Palotai Istvánt, továbbá Újvári Tündét és Mäshult Róbertet.

2. Az Ághegy műhelyében ugyancsak közös munkával készült kezdeményezésemre és szerkesztésemben a *Hommage Tomas Tranströmer* című kötet, amelybe a közülünk eltávozott Mervel Ferenc, Sulyok Vince és Thinsz Géza fordításait felhasználva, Borg Ágnes, Békássy Albert, Bengtsson Benjamin, Bengtsson Emma, Gaál Zoltán, Lipcsey Emőke, Kovács katáng Ferenc, Maros Miklós, Molnár István, Neufeld Róbert és Ungváry Tamás munkatársaim segítségével készített fordításokat gyűjtöttem kétnyelvű kötetbe. A méltatlanul kis példányszámú nyomtatás költségeinek nagy részét Neufeld Róbert, Moriz László és magam vállaltam.

Lehetséges fordítói műhelyünk tagjainak sorába tartozhatnak még, mindazok, akik folyóiratunkban közzétett fordításaikkal bizonyították képességüket. Az Ághegy eddigi tizenhét esztendejét önkéntesek önzetlen munkájának köszönheti. Honoráriumot nem kér, és nem kaphat egyetlen munkatársunk sem, de még a szerkesztő sem, mert azon ritka kiadványok közé tartozunk, amelynek nincs sem bevétele, sem kiadása. Innenonnan kapott támogatásunkat aprópénzben számolva, az utolsó fillérig a Székely Ház Alapítvány számlájára utaljuk folyóiratunk nyomtatásának költségeire. Az összegyűjtött összegek arányában, öt-öt számot tartalmazó köteteink példányszáma a kezdeti közel

ezerről, ebben az évben száz alattira zsugorodott.

Leikes munkatársaink névsora a teljesség igénye nélkül az Ághegy számokban történt megjelenések sorrendjében a következő: Sente Imre, Ortman Mária, Tar Károly, Kovács katáng Ferenc, Békássy N. Albert, Molnár István, Lázár Ervin Járkáló, Klein György, Rosenberg Ervin, Neufeld Róbert, Tótfalusi István, Sall László, Gulbransen Wenche (Lisztes Istvánné), Kozák Katalin, Tomán Monika, Csillag János, Szentkirályi Csaga, Horváti Eszter, Kunszenti-Kovács Dávid, Tóth K. Antal, Kemény Kari, Lipcsey Emőke, Jehrbo (Hegedüs) Emese, Gaál Zoltán, Ábrahám Beáta, Ábrahám Péter, Bihari Andersson Anna, Vály Sándor, Bengtsson Benjamin, Bengtsson Emma, Kunszenti Ágnes, Dobos A. Éva, Kemény Krisztina.

Szerepel folyóiratunkban a norvégiai Magyarok Baráti Köre és a magyarországi skandináv nyelvekre fordítók közül: Miszoglád Gábor, Vaskó Ildikó, Ambrus Orsolya, Pap Vera Ágnes és Kertész Judit.

Lipcsey Emőke pedig nyilvántartja az olyan fiatal és kezdő, az Ághegyben is közreműködő fordítókat is, mint Kunszenti Kovács Dávid és Bengtsson Benjamin, ez utobbi a nyáron tett sikeres magyar nyelvvizgát a budapesti Balassa Intézetben.

Elképzelt fordítói műhelyünk az ösztönösségen kívül az Ághegy kezdeményezésére és Ove Berglundnak, a magyar irodalom iránti érdeklődésére támaszkodhatik. De anyagi támogatás nélkül közel sem juthat valódi céljához, amelyben a jelenkori magyar és svéd irodalom különleges alkotásainak fordításában közreműködhetne. A könyvkiadás megcsontosodott körülményeinek változtatásával lehetne ezen segíteni.

Jó volna, ha Nemzeti Kulturális Alap támogatott kiadványainak sorában, az anyaország és a Kárpát-medencei írók és fordítók munkái mellett, rendszeresen helyet kapnának az Európai Unió országaiban élő és munkálkodó magyar és magyar származású alkotók könyvei is. Svédországban, Dániában és Norvégiában élő írók és fordítók, többnyire saját költségükön, méltatlanul kis példányszámban jelentetik meg munkáikat, olykor pedig, személyes ismeretségüknek köszönhetően kaphatnak csak némi támogatást.

Elérkezettnek látjuk az időt arra, hogy az eddig anyaországi, Kárpát-medencei és nyugati magyarok földrajzi kategóriák finomításával, az egyre gyarapodó számú, már nem „külföldi” és nemcsak „nyugati”, hanem pontosítva: EU-s magyarokkal számoljon az ország, amikor a céltudatos politika az országhatárok fölötti egyesítést tűzi zászlájára. Ilyenformán az Unióban élő honfitársainknak egyre nagyobb tere lehet, és kell is, hogy legyen, a gazdasági és kulturális hídszerepük betöltésében. Mi együtt vagyunk: európai magyarok.

Addig is, amíg érik e gondolat, nekünk az a dolgunk, hogy sokoldalú műhelymunkákkal, szerény lehetőségeink ellenére, minden erőnkkel segítsünk, formáljunk, éltesünk minden jövőnket érlelő kezdeményezést.

Tar Károly

az Ághegy és a Magyar Liget szerkesztője

Lund, 2014. szeptember végén